

A kulturális és világörökség fenntartható használata

Esettanulmány: Belső-Erzsébetváros

dr. Ambrusné dr. Tóth Éva

JNOB, Nemzetközi Főosztály

Fenntartható fejlődés – kulturális örökség

- Olyan fejlődés, ami kielégíti a jelen igényeit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját igényeiket.

- A jövő nemzedékek lehetőségét kulturális szükségleteik kielégítésére a világörökség és kulturális örökség védelme biztosítja: korlátozások a jelen generáció számára.

- **UNESCO Nyilatkozat a Jelen Nemzedékek Jövő Generációk Iránti Felelősségéről:**

„[...] A jelen nemzedékeknek gondoskodniuk kell az emberiség kulturális sokféleségének megőrzéséről. A jelen generációké a felelősség azért, hogy felismerjék, megvédjék és biztosítsák a kézzelfogható és a szellemi kulturális örökséget, és hogy továbbítsák azt a közös örökséget a jövő nemzedékeknek.”

Fenntartható fejlődés – kulturális örökség

- **Világörökség Egyezmény preambuluma:**

„a kulturális és természeti örökség bármely részének pusztulása vagy eltűnése súlyosan csorbítja a világ valamennyi nemzetének örökségét”

„a kulturális és természeti örökséget egyre inkább nemcsak a hagyományos okok fenyegetik megsemmisítéssel, hanem azok a változó társadalmi és gazdasági körülmények is, amelyek a helyzetet egyre félelmetesebb károkozó vagy pusztító jelenségekkel súlyosbítják”

Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának hatásköre

A Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának hatásköre kiterjed az épített környezet állapota fenntarthatóságának figyelemmel kísérésére, ellenőrzésére is (Obtv. 27/B. §):

*„(1) A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa figyelemmel kíséri, értékeli és ellenőrzi azon jogszabályi rendelkezések érvényesülését, amelyek biztosítják **a környezet és a természet (a továbbiakban együtt: környezet) állapotának fenntarthatóságát és javítását.** Feladata a mindezekkel kapcsolatban tudomására jutott visszásságok kivizsgálása vagy kivizsgáltatása, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedések kezdeményezése.”*

A környezetvédelmi törvény: a környezetet alkotó környezeti elem az épített környezet is.

Budapest Belső-Erzsébetváros örökségvédelme

- **A panasz:**

Óvás! Egyesület beadványa: a negyedben zajló beruházások; a negyed építészeti és kulturális értékeinek megmentése.

- **A vizsgálat tárgya:**

- a jogalkotó – országos és helyi szinten – eleget tett-e az egészséges környezethez való joggal összefüggésben fennálló intézményvédelmi kötelezettségének;

- a hatályos jogszabályok elegendő garanciát nyújtanak-e a világörökségi területek fenntartható használatához.

- **A tényállás:**

- a VII. kerületi önkormányzat Rehabilitációs Szabályozási Terve (RSZT) világörökségi helyszín védőzónájának egy részére (Belső-Erzsébetváros Károly körút-Király utca-Erzsébet körút-Rákóczi út);

- az RSZT első változata a Fővárosi Önkormányzat, az Erzsébetvárosi Önkormányzat, a KÖH és az Óvás Egyesület képviselőiből álló szakmai bizottság és az ICOMOS támogatását élvezte;

Belső-Erzsébetváros örökségvédelme

- **A tényállás (Folyt.):**

- a szabályozás két üteme
- a terület műemléki védelem alatt áll: műemléki jelentőségű terület (13/2005 (IV.4.) NKÖM rendelet), azonos védelmet élvez a világörökségi helyszínnel;

- **Jogi értékelés:**

1. Világörökségi védelem

- UNESCO Világörökség Egyezmény (1972) és 1985. évi 21. tvr.:
a részes államok kötelesek minden tőlük telhetőt megtenni a Világörökségi Listára felvett kulturális örökség kijelölésének, védelmének, és a jövő nemzedékek számára való átadása biztosításának érdekében,
az örökség védelméhez szükséges jogi, tudományos, igazgatási, pénzügyi intézkedések megtétele, a világörökség védelmének beépítése átfogó programokba.

BE - Jogi értékelés - Világörökség

- az emberiség közös öröksége a Világörökség Listán
- A Világörökség Egyezmény Végrehajtási Irányelvei: pufferzóna fogalma és a helyi szintű védelem, végrehajtás
- Országos szintű szabályozás: Köt. 5/A. §, OTrT
- Az UNESCO Világörökség Bizottság eljárása, KÖH, Budapest főpolgármestere: a Rehabilitációs Szabályozási Terv nem biztosítja a világörökség védelmét helyi szinten (Világörökség Listáról levétel?)

Belső-Erzsébetváros - Jogi értékelés

2. kulturális örökségvédelem

Köt. – fenntarthatóság:

„Fenntartható használat: a védett kulturális örökség olyan módon történő használata [...], amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.”

„A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – ideértve a terület- és településfejlesztést, terület- és településrendezést - e védelemmel összhangban kell végezni. [...] A műemlékvédelem feladata, hogy összhangot hozzon létre a védett területek fenntartása, fejlesztése és az értékvédelmet szolgáló kezelése között”

Az építészeti örökség védelme helyi szinten az önkormányzat feladata.

RSZT: elmozdulás a fenntarthatóság felé, de hiányosságok - az épületbontások korlátozását jelentő karaktervizsgálatot, az építési lehetőségek további csökkentését elhalasztja az önkormányzat.

3. Az épített környezet alakításának szabályai

- Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény 9. §-a szerinti véleményezési eljárás: a szabályozási terv előzetes véleményezése a jogszabályi előírásoknak megfelelően történt.

4. Az örökségvédelmi hatástanulmány

- Köt. : kötelező a hatástanulmány elkészítése településrendezési eljárás során.

Önálló örökségvédelmi hatástanulmányt vagy munkarészt nem tartalmaz a tervezési dokumentáció, ezért az örökségvédelmi hatástanulmány részletszabályait tartalmazó NKÖM rendelet szerint a VII. kerületi önkormányzat örökségvédelmi hatástanulmány készítésére köteles.

Belső-Erzsébetváros - Jogi értékelés

5. Tervtanácsai véleményeztetés hiánya: a helyi építési szabályzat módosítását és a szabályozási tervet meg kellett volna küldeni a területi tervtanácsnak, mert világörökségi területen fekvő város esetén (a főváros) egy településszerkezeti egységére kiterjedő módosítás történt.

6. A fővárosi kétszintű önkormányzati rendszerből adódó egyetértések és vélemények beszerzése: a Fővárosi Közgyűlés egyetértése szükséges a világörökségi területet érintő Kerületi Szabályozási Tervek jóváhagyásához, a Közgyűlés átdelegálta ezt a hatáskört a főpolgármesterre.

A főpolgármester nem adta egyetértését RSZT-hez.

Kérdéses, hogy készült-e a Budapesti Városrendezési és Építési Keretszabályzatról szóló rendelet által megkövetelt értékvizsgálati munkarész – nem egyértelműek a követelmények.

7. Az „időben ütemezett” településrendezési eszköz véleményeztetése

Az Étv. követelményeinek nem felel meg a vélemények előre történő begyűjtése.

Az értékvédelem az önkormányzat *kötelezettsége*, amely nem tehető feltételtől függővé.

8. Környezeti vizsgálat

EK jogi intézmény: 2001/42/EK irányelv az egyes tervek, programok környezeti vizsgálatáról – a 2/2005. Korm. rend. – ültette át. Az Étv. 9. § szerinti településrendezési eszköz megalkotására vonatkozó eljárás önálló, de nem független része.

Környezeti vizsgálat (folyt.)

- Kötelezően elvégzendő – mérlegelhető;
- Ha a vizsgálat szükségessége mérlegelés tárgya, akkor a *mérlegelés* kötelező (a kormányrendeletben megadott szervek állapítják meg a megadott szempontok alapján, hogy várható-e jelentős környezeti hatás, ha igen akkor el kell készíteni a környezeti értékelést);
- Jelentős lehet a környezeti hatás, ha a tervvel érintett terület hazai vagy nemzetközi szintű védettséget élvez vagy ha értékes, vagy sérülékeny, mert a kulturális örökség szempontjából különleges;
- Az erzsébetvárosi Rehabilitációs Szabályozási Terv esetében sem került sor a környezeti vizsgálat szükségességének mérlegelésére, holott kötelező lett volna, mivel a település egy részére készült szabályozási terv.

Környezeti vizsgálat (folyt.)

- Kiváló eszköz a településrendezés terén a fenntarthatósági szempontok értékelésére és érvényesítésére;
- Általános gyakorlatnak tűnik a vizsgálat szükségességének mérlegelésére vonatkozó kötelezettség figyelmen kívül hagyása

Intézkedések

A VII. kerületi önkormányzat tevékenysége az egészséges környezethez való joggal kapcsolatosan visszásságot okozott, mert az épített környezet védelmét jelentő jogszabályi előírások elmulasztásával olyan településrendezési eszközt fogadott el, amely nem szolgálja a kulturális örökség védelmét és megőrzését.

- az Étv. 9. § szerinti eljárás megismétlésére, azaz új építési szabályzat és szabályozási terv elfogadására, változtatási tilalom elrendelése mellett;

Belső-Erzsébetváros - Intézkedések

Az új településrendezési eszközöknek:

- gondoskodniuk kell a világörökségi helyszínek megóvásáról, fenntartható használatáról,
- tükröznie kell a KÖH tudományos vizsgálati anyagának eredményeit,
- az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló NKÖM rendelet melléklete szerinti hiányzó munkarészeket tartalmazniuk kell (változtatási szándékok bemutatása, hatáselemzés, kiegészítő nyilatkozat arról, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak).

2. A VII. kerület jegyzője gondoskodjon a Világörökség Bizottság által tett javaslatok végrehajtásáról, különösen a már kiadott bontási és építési engedélyek felülvizsgálatáról.
3. Budapest Főváros Közgyűlése gondoskodjon az értékvizsgálati munkarész kritériumrendszerének kidolgozásáról.

4. A Kormánytól a biztos kezdeményezte a világörökségi védelemre vonatkozó önálló törvény vagy a kulturális örökség védelméről szóló törvény módosításának kidolgozását és 2009. évi őszi ülésén az Országgyűlés elé terjesztését (státuszra történő előkészítés, követelmények) – nagyon jó koncepció már elkészült, tervezet előkészítése

Általános megjegyzés:

- 7 generációra előre gondolkodás
- Csökken a jövő generációk választási lehetősége, azzal ha eltűnnek az emberiség közös örökségei
- Fontos feladat ezek megőrzése, ezért követni kell helyi szinten is – főként helyi szinten - a kulturális örökség fenntartható használatát biztosító nemzetközi és országos szintű előírásokat.
- Think globally, act locally – Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!

Köszönöm a figyelemet!

ambrusne@obh.hu

